

Bulletin

heemkundige vereniging

Old Sillebold

| Jaargang 10

—

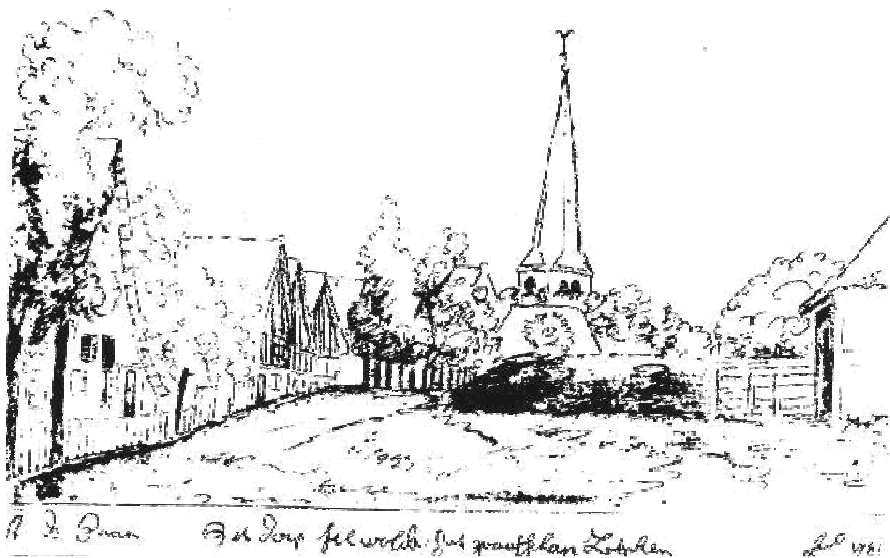
Najaar 2007

Het Silvoldse
project

Afbeelding omslag: Detail schilderij geschonken door Theo Wolters
Zie pagina 17

Heemkundige vereniging *Old Sillevold*

Heemkundige vereniging
Old Sillevold

Inhoud

Van de redactie.	4
De Silvoldse winkelarchieven door Bernard Dorrestijn	5
Het Silvoldse project door Frans Winkels	6
Silvolde, het dorp van De zeven heuvelen Uit de Graafschap-bode van 19-11-1949	15
Uit dankbaarheid van den Schilder door Eric Kunst	17
Heiden Harm I door J.C. Wouters	20
Heiden Harm II door A. Colenbrander	23
Heiden Harm III door Bernard Dorrestijn	25
Onze speurneus door Theo Koolenbrander en Eric Kunst	28
Verenigingsnieuws	33
Activiteitenkalender	34

Van de redactie

Welkom als lezer van ons Bulletin Najaar 2007. Het kan haast niet anders of u bent een liefhebb(st)er van geschiedenis, hetzij van geschiedenis in het algemeen, of meer in het bijzonder van Silvolde, of van allebei.

Hoe dan ook, in alle drie gevallen kunt u met het lezen van dit nummer weer uw hart ophalen.

Natuurlijk staat de historie van Silvolde central, maar er zitten toch ook diverse raakpunten met de grote geschiedenis in. Dit laatste kan ook niet anders, want Silvolde – hoe klein ook - maakt evenwel toch ook deel uit van de grote wereld om ons heen.

U bent een liefhebb(st)er van geschiedenis, anderen hebben weer andere interesses, b.v. sporten, wandelen, tuinieren, lezen, schrijven, muciseren, schilderen, boetsen, enz., enz. Het is goed om zo intensief met iets bezig te zijn, zeker als die bezigheid ook nog sterk op het eigen dorp, de woon- en werkomgeving, betrekking heft. Het kan haast niet anders of dan leef je ook betrokken met die eigen woon- en werkomgeving mee en neem je ook de verantwoordelijkheid daarvoor in je leefpatroon mee.

We mogen ons in Silvolde verheugen op de aanwezigheid van vele hobbyisten, hetzij particulier werkend of in verenigingsverband. Allemaal mensen met een ideaal en dus ook betrokken bij het wel en wee van de Silvoldse samenleving en die in 't algemeen.

We wensen u veel leesplezier bij het lezen van dit nummer van ons Bulletin en ontmoeten u in 2008 graag (weer) op onze sociëteitsavonden en de jaarvergadering, want die horen ook bij Old Sillevold.

Breng anderen mee!

Bestuur en redactie

Bulletin is een uitgave van de Heemkundige vereniging

Old Sillevold

en verschijnt tweemaal per jaar.

Jaargang 10 - najaar 2007

Redactieadres:

André Tangelder
Prins Willem Alexanderstr. 5
7064 GH Silvolde
tel. 0315-32 75 90
Email:
info@oldsillevold.nl

Internet:

<http://www.oldsillevold.nl>

Samenstelling en vormgeving:

Eric Kunst

© 2007

Heemkundige vereniging
Old Sillevold

Overname van bijdragen is toegestaan **na toestemming** van de redactie **met bronvermelding**.

De inhoud van de opgenomen artikelen valt onder de verantwoordelijkheid van de auteurs.

ISSN 1569-1365

De Silvoldse winkelarchieven

door Bernard Dorrestijn

Als we het in Silvolde over vroeger hebben dan komt het gesprek niet zelden op het bijzonder grote aantal kruideniers, bakkers, schoenmakers, klompenmakers, smeden, timmerlui, metselaars enz., enz., dat ons dorp zo'n vijftig jaar terug wel kende. De prachtigste verhalen doen nog de ronde! Maar tot onze grote spijt hebben we in de laatste dertig jaar echter bijna al die middenstanders zien verdwijnen.

Bij de opheffing van winkels en bedrijven is de kans heel groot dat de kas- en winkelboeken eveneens van de aardbodem verdwijnen... En dat nu is zonde, want in die administratie zijn heel veel gegevens over de Silvoldse bevolking en samenleving van weleer opgeslagen.

Van enkele winkels heb ik destijds de kas- en winkelboeken in 't gemeentearchief (thans Streekarchivariaat Regio Achterhoek te Doetinchem) in bewaring mogen nemen. Met dank aan de schenkers/inbewaargevers!

Mijn vraag aan de leden van Old Sillevold en onze (ex-)middenstanders is nu: koester a.u.b. de Silvolse geschiedenis, wil er a.u.b. alles aan doen dat geen Silvoldse winkelarchieven enz. verloren gaan, maar dat ze bij de officiële archiefdienst of bij Old Sillevold in bewaring gegeven worden. Daarmee bewijst u de historieschrijving van ons dorp een grote dienst! Bij voorbaat dank!

Heemkundige vereniging *Old Sillevold*

CAFÈ BONGERS — SILVOLDE.

Het beste Adres voor
MANUFACTUREN EN
KOLONIALE WAREN
SILVOLDE. Wed. B. A. BONGERS.

CAFÈ-BILLARD
A. W. LEIJZER
Silvolde.
Geëx. Militair —
Hoefsmid.
Handel in :
Ijzerwaren.

Advertenties uit programmaboekje: 1813 ◊ 1913
Programma der Feesten ter viering van het Eeuwfeest van Neerland's Onafhankelijkheid te Silvolde op Maandag 25 en Dinsdag 26 Augustus 1913

Het 'Silvolde Project'

door Frans Winkels uit Tiel

Van de geschiedenis voor 1800 van menig Oostgelders kerspel is nog relatief weinig gedocumenteerd en publiekelijk bekend. Silvolde maakt daarop geen uitzondering. Toch groeit de belangstelling voor de lokale geschiedenis. Genealogen stellen zich niet langer tevreden met geboorte-, huwelijks- en sterfdata van hun voorouders, maar willen ook weten waar en hoe hun voorouders in vroegere eeuwen woonden, welke beroepen zij uitoefenden, wat zij aten en dronken, of ze konden lezen en schrijven, enz. enz. Zij willen m.a.w. kennis maken met hun voorouders 'in het historische landschap'. De antwoorden op veel van die vragen liggen opgetast in archieven. Sinds ongeveer acht jaar houd ik mij vrij intensief bezig met het systematisch, pagina voor pagina, 'afgrazen' van archieven die relevant zijn voor Silvolde op zoek naar gegevens van voor 1832 van dit kerspel. De bijna wekelijkse 'buit' (notities, fotocopies, e.d.) verwerk ik in een systeem van klappers dat ik 'het Silvolde Project' ben gaan noemen. Uit die mappen haal ik vervolgens per Silvolde gebouw (huis, boerderij, molen, kerk, school, enz.) de gegevens die ik bij elkaar plaats in een tweetal losbladige klappers:

1. een klapper met gedocumenteerde gegevens van elk gebouw (boerderij, molen, e.d.) dat (ooit) voor 1832 in het Voorbroek, de Silvolde Buurt, de Kroezenhoek en de Lichtenberg heeft gestaan (de boerderijenklapper);

2. een klapper met gedocumenteerde gegevens van elk gebouw (kerk, school, huis, e.d.) dat (ooit) voor 1832 in het dorp Silvolde heeft gestaan (de huizenklapper).

Momenteel kent elke klapper ruim 200 A-4 pagina's. Die klappers hoop ik binnen enkele jaren gereed te hebben en aan geïnteresseerden ter beschikking te kunnen stellen. Mocht het mij, gezien mijn leeftijd, niet gelukken dan is in ieder geval bekend welke archieven of delen van archieven al zijn 'doorgewerkt'. Daarmee wordt het steeds opnieuw 'uitvinden van het wiel' voorkomen, kan m.a.w. verder worden gewerkt aan de totstandkoming van dit project. Bij de beschrijvingen van de Silvolde gebouwen komen vaak begrippen voor die voor veel lezers niet meteen duidelijk zijn. Daarom heb ik een derde klapper aangelegd met een woordenlijst. Begrippen die een bredere omschrijving behoeven – bijvoorbeeld een begrip als 'het leenstelsel' – komen in klapper 4.

Met behulp van de resultaten van dit 'Silvolde Project' kunnen zeer veel vragen over de historie van het kerspel Silvolde van voor 1832 worden beantwoord. Zo heb ik zelf op basis van dit project het artikel over de Silvoldese bierbrouwerijen kunnen schrijven en bereid ik thans een artikel voor over Silvolde pachtboerderijen. Om u een indruk van dit 'werk' te geven, druk ik hieronder af wat er thans in de boerderijenklapper staat over 'de Schut'. Tevens druk ik een gedeelte van de 'Woordenlijst' af.

de Schut

- **Namen:**

Aanvankelijk is er sprake van 'het Erenthenslag', waarop in 1647 nog niemand en in 1672 *Tönnis Sesink* woont. Vanaf het begin van de 18e eeuw wordt zowel de naam 'Schutten Stede' als 'de Schut' gebruikt.

- **Ligging:**

Op kaartblad 2 van Sectie C (de Kroezenhoek) van de Kadastrale Gemeente Wisch uit 1828 is 'de Schut' onder nummer 242 ingetekend. Het is dan het laatste huis aan de rechterkant van 'de weg van Terborg naar Dinxperlo' (nu: Dinxperloseweg), zo'n 250 meter voor de Schuttenbeek, die daar de grens vormt tussen de voormalige Gemeenten Wisch en Gendringen. Het gebied waarin 'de Schut' ligt, heet 'de Erentenslag/Eerensslag/Ernsterslag'.

Volgens kaartblad 124 van 'ANWB Topografische Atlas 1 : 25.000 Gelderland' uit 2004 ligt 'de Schutte' nog op ongeveer dezelfde plaats als in 1828.

- **Huisnummers:**

1825: no.141.

1832: Wijk B no.211.

- **Huidig adres:**

- Willem Teunissen, Dinxperloseweg 30
7064 LA Silvolde. Tel.: 0315 - 64 04
51 (het voorhuis);

- M.T. (Ria) Molenbroek en L.(Lai-Yin)
Engwerda, Dinxperloseweg 30a 7064
LA Silvolde Tel.: 0315 - 617655 (het
achterhuis).

- **(Voorlopig) Oudste vermelding:**

1647.

- Beschrijving:

In 1647 is er sprake van het *onbewoonde 'Erenthenslag'*. De eigenaar is *Capitein Laar*. Zijn weduwe verkoopt het in 1672 aan het *Rentambt van de Schuilenburg*. De rentmeester beplant de grond hoofdzakelijk met bomen. Toezicht op deze plantage wordt gehouden door een 'wachman', die gratis mag wonen op 'Schutten Stede'. In 1813 wordt 'de Schut' afgebroken en komt er een daghuurderswoning voor in de plaats. In 1921 wordt het voorhuis gerenoveerd. In 1994 wordt het voorhuis verbouwd tot een woonboerderij. Datzelfde gebeurt in 2004 met het achterhuis.

- Status:

Een keuter.

- Afbeeldingen:

1. GA 0012 1177 f.68 (1742-1744): plattegrond 'Schutten Stedje';
2. Kadastrale Gemeente Wisch Sectie C (de Kroezenhoek) Blad 2 no. 242 (1828): 'de Schut';
3. 'De Kroezenhoek' (Silvolde, mei 2006) pp.106 en 108.

- Kadastrale gegevens 1828/1832:

Kadastrale Gemeente Wisch Sectie C (de Kroezenhoek) Blad 2 no.242: huis en erf van Doris Venderbosch. Artikelnummer Kadastrale Legger 1832 de Silvolde landbouwer Doris Venderbosch: 321.

- Bewoners:

Tönnis Sesinck - Hendrick - - Jan Scholten, alias Schutt (x Geesken Saalminck) - Hendrik Jan Scholten (x Dersken Geurinck) -

Tekening 'Schuttenstedje' uit de Atlas van Tengbergen 1742-1744

Garrit Scholten - - J. Meijnen - Bernardus Venderbosch (x Christina Sonders) - Theodorus Venderbosch (x Berendina Saalemink) - Hendrik Jan Vonderborst (x Hendrina Seinborst) - Gerrit Vonderborst (x Grada A. Nibbelink) - Gerrit A. Tieljes (1^e x: Johanna E. Hofijzer; 2^e x: Johanna (Hanne) Boland) - Johan Boland (x Trui Wensink) - Willem Teunissen (x Gery W. Morrenhof) - Willem Teunissen (x Gery W. Morrenhof) / Lai-Yin Engwerda en Ria T. Molenbroek.

- Opmerkingen:

Met behulp van de kadastrale leggers, te beginnen met nummer 321, is de geschiedenis van deze boerderij te volgen vanaf 1832.

Gegevens

1) 1647

Volgens de Verpondingscohierien van het kerspel Silvolde uit 1647 is 'het Eerentslag' 4 morgen groot en heeft het een pachtwaarde van 40 gulden. Een huis en een hof ontbreken. De eigenaar is Capitein Laer. Genoemde capitein is *Luther Hendrik van Laar* (1614-1672), Heer van de Lichtenberg (Verpondingscohierien kerspel Silvolden 1640-1650 Editie Stroet p.17 no.253).

2) 1672-1673

In de Schuilenburgse rekening van 1673 wordt gesteld dat het Rentamt van de Schuilenburg 'het Ernsten Slagh' heeft gekocht van 'mevrouw van den lichtenberg' en dat het wordt bewoond door *Tönnis Sesinck* die aan pacht 12 daalder (18 gulden) per jaar betaalt.

De genoemde 'mevrouw van den lichtenberg' is *Lucretia Johanna van der Hoeven* die in 1641 trouwde met *Luther Hendrik van Laar* (1614-1672), de eerder

genoemde capitein.

In 1672 hoeft de pachter vanwege de inval der Franssen geen pacht te betalen (GA 0012 3905).

In 1673 krijgt de pachter een korting op de pacht van drie daalder i.v.m. de schade die hij heeft geleden door de inval van de Franssen (GA 0012 3906).

3) 1713

De Schuilenburgse rekening van 1713 vermeldt: '*Hendrick op Schutten Stedjen*' (GA 0012 3946).

4) 1718-1729

1718: De Schuilenburgse rekening van 1718 vermeldt: '*Schutten Stedjen is bepoot en het haefken met het buijsken dat sal den daghuyrder gebruyken mits bewaerende de plantagie op Tobenbroek en op Schutten Stedjen*' (GA 0012 3951).

1723: De Schuilenburgse rekening van 1723 vermeldt: '*Schutten stedjen is bepoot*' (GA 0012 3956).

1727: De Schuilenburgse rekening van 1727 vermeldt: '*Aan de wachman op Schutten Steedjen tot inkoop van een keeij, die hem afgestorven was f.12 - 0 - 0*' (GA 0012 3960).

5) 1735-1772

1735: Op 10 oktober 1735 sluiten *Jan Scholten, alias Schutt*, en diens echtgenote *Geesken Saalminck*, een lening af. Als pand stellen zij: hun huis en erve in het Erenten Slag met het goed Teubenbroek aan de oostkant en Nibbeling Slag aan de zuidkant daarvan (GA 0209 328 f.83). Deze lening wordt afgelost op 21 maart 1772 (GA 0209 331 f.163).

1736: In een stuk d.d. 16 mei 1736 wordt *Jan Schutten op de Schutt* genoemd

(GA 0209 328 f.94). Jan Scholten = Jan Schutt = Jan Schutten.

1740: Op 12 februari 1740 sluiten *Hen-drik Jan Scholten* op 'de Schuth' en diens echtgenote, *Dersken Geurinck*, een lening af (GA 0209 345 1e pak en GA 0209 328 f.142).

1742-1744: De zogenaamde 'Atlas van Tengbergen' uit 1742/1744 (GA 0012 1177 f.63) vermeldt over 'Schutten Stedje' o.a. het volgende:

het huis en een stukje bouwland liggen aan de weg;
het is ruim 7 morgen groot en is (achter het huis en het stukje bouwland) voor ongeveer 90% bepoot.

1743: Op 25 februari 1743 nemen *Hen-drick Scholten* op 'de Schuth' en diens echtgenote, *Dersken Geurink*, opnieuw geld op (GA 0209 345 1e pak en GA 0209 328 f.191).

1770: Op 15 mei 1770 verkoopt *Garrit Scholten* het kaatsteedjen 'de Grote Schutte' in het Ernsterslag aan *Evert Helmes* en diens echtgenote *Aarntjen Nagel*. Die verkopen het nog dezelfde dag door aan *Derk Bongers* en diens echtgenote, *Dersken (Dorothea) ter Horst*. Het transport vindt plaats op 21 maart 1772 (GA 0209 331 f.163).

Opmerking:

Derk Bongers en Dersken ter Horst hebben 'de Grote Schuth' verpacht. Zij woonden zelf op 'de Spork'. Derk overleed daar op 31 oktober 1805 en Dersken op 14 mei 1809 (GA 0168 1243 akteno.19).

6) 1795

Volgens de *inwonerslijst* van 14 en 15

oktober 1795 wonen er in het huis van *J.Meijnen* (in het Rot van Pothof) 3 personen, waaronder 1 meerderjarige manspersoon (AGW 969).

7) 1812

Op 10 februari 1812 wordt 'Tobenbroek' door de Domeinen in Gelderland met brandende kaarsen te Zutphen geveild. Tot het goed behoren ook 'verscheidene stukken weijland, waaronder mede behoord 'het Schutten Steedje', dat gesepareert door de gemeene weg of straat aan de oversijde dier straat gelegen is' (GA 0555 81).

8) 1813

In 1813 wordt 'de Schut' afgebroken en er komt een daghuurderswoning voor in de plaats ('De Kroezenhoek' p.106).

9) 1815

- Op 15 en 29 maart 1815 laten de erfgenamen van het overleden echtpaar *Derk Bongers* x *Deres ter Horst* o.a. het goed 'de Schut' veilen. Koper, voor f.1.401,- -, is *Bernadus Venderbosch*, die als landbouwer op 'de Schut' woont (GA 0168 1243 jaar 1815 akteno.22).

Op 23 april 1794 had *Arent Zeink* f. 400,- - van *Willem Bongers* en diens echtgenote *Deres ter Horst* geleend met als onderpand het zevende perceel bouwland op het Overkampsche veld. Op 29 maart 1815 verklaren de erfgenamen van *Arent Sesink* aan de erfgenamen van *Willem Bongers* en *Deres ter Horst* op 25 december 1815 f. 375,- - te betalen. Zo wordt het pandschap ingelost (GA 0168 1243 akteno.23).

10) 1823

Op 17 april 1823 verkoopt de landbouwer *Bernardus Venderbosch* en diens echt-

genote, *Christina Sonders*, de daghuurdersplaats ‘de Schut’ voor f. 800,- - aan de Breedenbroekse landbouwer *Wilhelmus Borkens* (GA 0168 767 akteno.36).

11) 1825

- Op 29 augustus 1825 transporteert de Breedenbroekse landbouwer *Johannes Wilhelmus Borkens* de daghuurdersplaats ‘de Schut’ numero 141 aan de landbouwer *Theodorus Venderbosch* en diens echtgenote, *Berendina Saalemink*, die dezen hebben gekocht voor f. 800,- - . ‘De Schut’ bestaat uit: een huis, een hof, bouw- en weiland. Het is omstreeks één bunder 42 roeden groot en ligt: ‘belend ten noorden het Klootslag, ten oosten de weg op Dinxperloo, ten zuiden de Sigebeek en ten westen groot Nibbelink’ (GA 0168 1246 akteno.40).

- Die f. 800,- - leent *Theodorus Venderbosch* op dezelfde dag tegen een rente van 5% van de kinderen (*Johanna*, *Derk Jan*, *Willemina*, *Aaltjen*, *Arend* en *Everdina*) van *Willem Seijnhorst* op ‘Tobenbroek’ en diens op 16 januari 1821 op ‘Tobenbroek’ overleden echtgenote, *Aaltjen Rexwinkel*. *Venderbosch* moet het huis wel tegen brandschade verzekeren (GA 0168 1246 akteno.41). Doorhaling van deze hypothecaire inschrijving vindt plaats 24 februari 1832 (GA 0168 1247 akteno.60).

12) 1832

Op 1 februari 1832 transporteert de landbouwer *Theodorus Venderbosch* en diens echtgenote, *Berendina Salemink*, aan *Hendrina Seinhorst* (op ‘Tobenbroek’) en (haar latere echtgenoot) de timmerman *Hendrik Jan Vonderhorst* de daghuurdersplaats ‘de Schut’ in *Wijk B no.211*, dat ze voor f. 800,- - hebben gekocht. De grootte en

de ligging van ‘de Schut’ komen overeen met de beschrijving in de aktes 40 en 41 uit 1825 (GA 0168 1247 akteno.56). Die f. 800,- - was het geld dat *Venderbosch* in 1825 had geleend (zie 11).

13) 1832-heden

Het boek ‘de Kroezenhoek’ (Silvolde mei 2006) bevat op p.106 en p.108 de volgende gegevens over ‘de Schutte’:

in 1813 vindt *nieuwbouw* plaats;

1813-ongeveer 1838:de tapper

Theodorus Venderbosch (*1793) x

Hendrina Salemink (*1799) (voor

correctie: zie ‘gegevens’);

ongeveer 1838-1871:de timmerman

Hendrik Vonderhorst (*1806) x *Hendrina*

Seijnhorst (*1811) (voor correctie: zie

‘gegevens’);

1871-1896: de timmerman *Gerrit*

Vonderhorst (*1840) x *Grada A.Nibbelink*

(*1844);

1896-1948: het pand komt in handen

van de landbouwer *Gerrit A. Tieljes*

(1866-1942) 1e x *Johanna E.Hoftijzer*

(1862-1922); 2e x *Johanna (Hanne) Boland*

(18..); in 1921 wordt een *nieuw voorhuis*

gebouwd;

na 1948-1994: niet de zoon, G.J.(Johan)

Tieljes volgt op, maar een neef van

Hanne, Johan Boland x *Trui Wensink*

(† 1976), trekt bij *Hanne* in en neemt

uiteindelijk de boerderij over;

1994: de boerderij komt in handen van

Willem Teunissen (*1948) en *G.(Gery) W.*

Morrenhof (*1947) die er een *woonboerderij*

(het voorhuis) van maken;

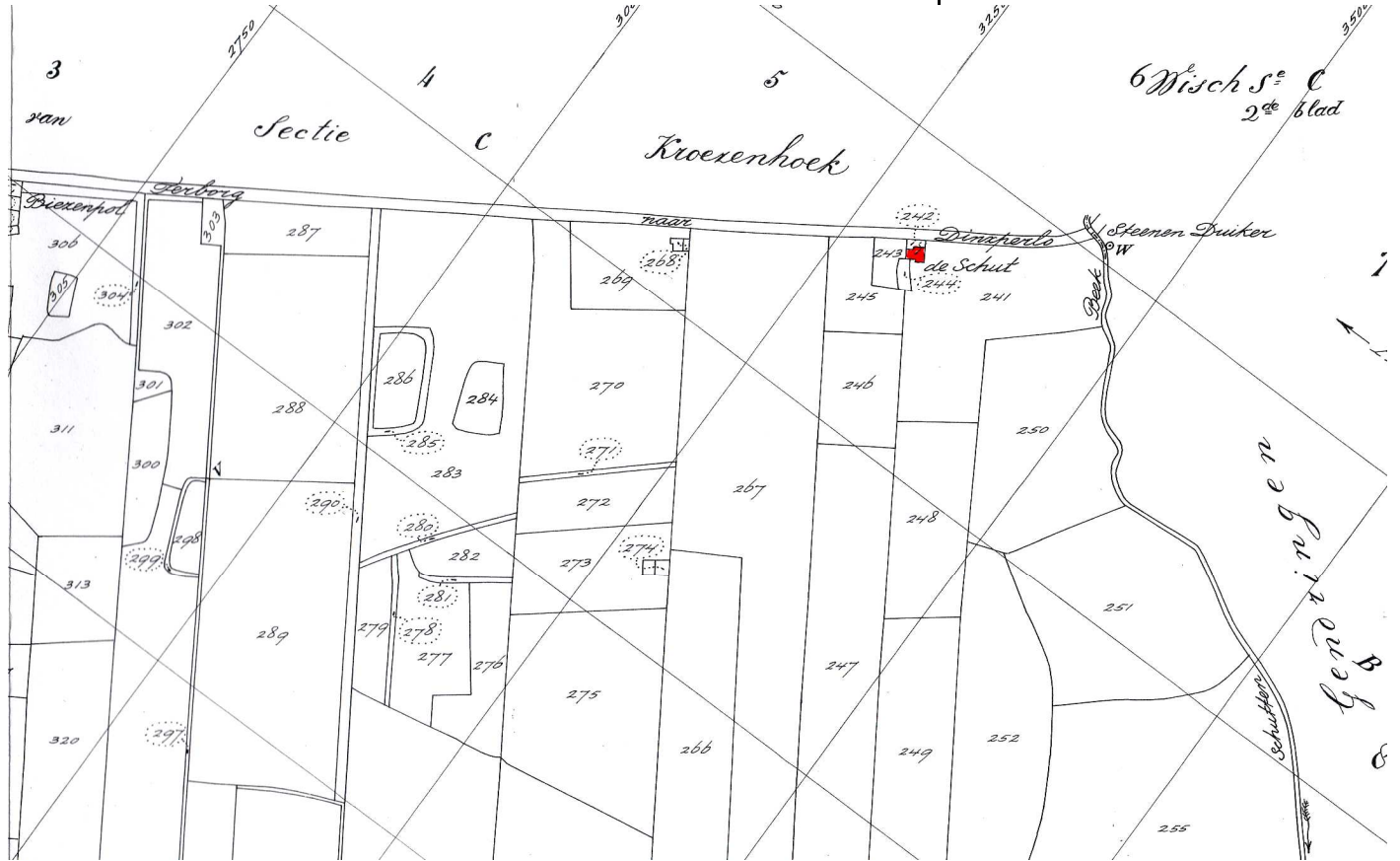
2004: een gedeelte van de woonboerderij

wordt verkocht aan *Lai-Yin Engverda* en

M. (Ria) T. Molenbroek. Zij verbouwen

het *achterhuis* tot *woning*

(*Dinxperloseweg* 30).

Woordenlijst

F

Factum - (latijn; in de marge van akten) geschied

Feitgeld - de bijkomende kosten bij bijvoorbeeld verpachtingen (kosten afkondigingen, zegels, registratie, grosse en salaris notaris)

Fiat - (in de marge van akten) toegestaan

Filia - (latijn) dochter

Filiolus - (latijn) zootje

Filius - (latijn) zoon. '*Filius natus maximus*': oudste zoon

G

Garf/- een bos of schoof gemaaid graan

Garfboer - de pachter (bouwman) die garfpacht betaalt

Garfand/gerveland - dat gedeelte van het bouwland van een bouwplaats dat als 'gerveland' is aangemerkt (in tegenstelling tot 'vrij land'). Van het gewas van dit land (rogge, haver, garst en boekweit) werd o.a. de 3^e garve geheven

Garfpacht/garvepacht - dat gedeelte van de pachtsom dat wordt betaald met een gedeelte van de graanoogst, uitgedrukt in garven of gasten. De volgende garfpachten komen voor:

50%: halfpacht ('bouwen op de helfte', 'voor de halve garf', 'voor het halve zaad', 'ten halve bouwen', 'op de helfte zaaien'). Hierbij levert de pachtheer vaak de helft van het zaaizaad of de mest;

40%: zware garf of de garf twee op vijf ('bouwen op de zware garf', 'van vijf gasten twee geven');

33 1/3 %: derde of lichte garf (in de praktijk: 30%);

28 4/7%: garf twee op zeven of 3 1/2 garf ('van 7 gasten 2 geven');

25%: vierde garf;

20%: vijfde garf.

Meestal wordt de garvepacht (de jaarlijkse opbrengst) door de pachtheer geveild.

Garst/gast - een aantal garven tegen elkaar aangezet op de akker om het narijpen en het drogen van het graan te bevorderen

Garvetiend - 10% van de opbrengst van het bouwland dat jaarlijks aan degene die deze tiend van een bouwplaats bezat, moest worden afgestaan. Deze 'tiendheffer' liet het meestal veilen.

Garvezaad - de opbrengst van een bepaalde *garvepacht* (bijvoorbeeld de 3^e garve of de garvetiend van bouwplaats ...)

Gasthuis - tehuis voor ouderen of armen (zie ook: *provisorij* en *diaconie*)

Geërfde boerderij - een boerderij die rechten ('waarden' of 'waardelen') bezit in de marke

Geestelijk Rentambt - het 'kantoor' van een rentmeester die de 'geestelijke goederen' (de oorspronkelijk, maar omstreeks 1587 door de Overheid geconfisceerde, aan kloosters, vicarieën, e.d. toebehorende boerderijen, gronden e.d.) in een bepaald gebied namens de Staten van Gelderland beheert. Een aantal boerderijen in het kerspel Silvolde vielen onder het 'Geestelijk Rentambt Doetinchem' (GA 0005)

Geldpacht - de pacht die geheel of gedeeltelijk met een geldbedrag wordt betaald

Gemeen - gemeenschappelijk, openbaar

Geproceert - verwekt

Gerede goederen - roerende goederen.

Zie: *meubilaire goederen*

Gestalt - manier, wijze. *In volgender gestalt*: op de volgende wijze

Gewaarde boerderij - boerderij die bepaalde rechten ('waren' of 'waardelen') bezit in de marke

Gewaardenlijst - lijst met namen van boerderijen die rechten ('waren' of 'waardelen') bezitten in een marke, geerfde boerderijen/volle hoeven zijn

Gulden - 20 stuivers = (20 x 12) 240 penningen/plakken

Goudgulden (ggl) - 28 stuivers (1 - 8 - 0)

Grasmaand - april

Groenpacht - een vaste som geld die jaarlijks betaald moet worden voor het genot van huis, hof, wei- en hooiland en soms heidegrond en enig hakhout

Groffe thiend -

Grosse - de akte bestemd om aan de partijen te worden afgegeven

Groten - halve stuiver. De gouden en ook zilveren munt van Karel V had een waarde van 40 groten of halve stuivers: dus: 20 stuivers. Zie 'Caroligulden'

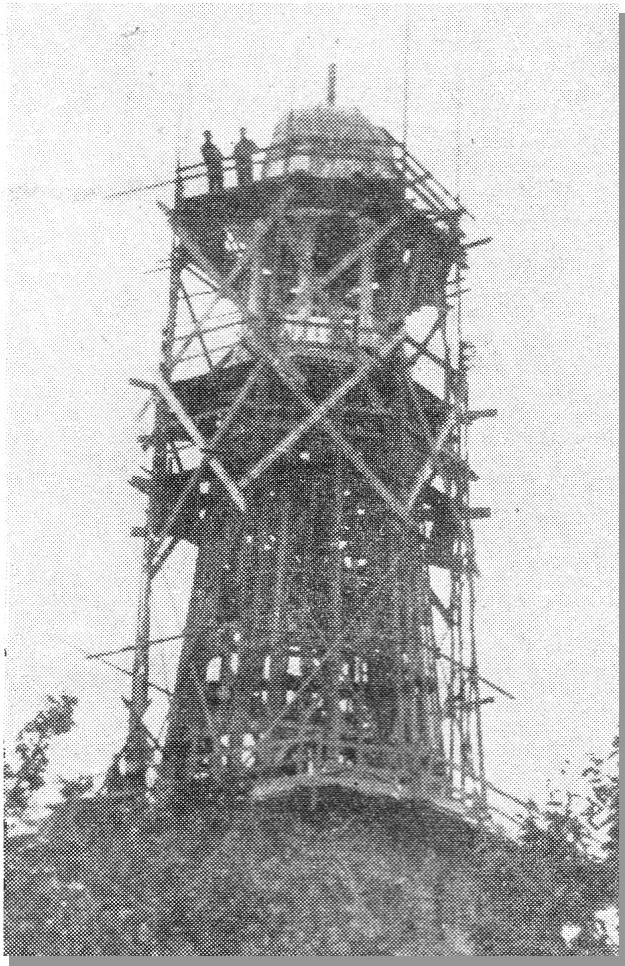
Silvolde, het dorp van de zeven heuvelen

Uit de Graafschap-bode
19-11-1949

Het dorp Silvolde, dat met Terborg, Varsseveld en de buurtschappen de gemeente Wisch vormt, noemde men vroeger “het dorp van de zeven heuvelen”. Die zandheuvels, die thans voor het grootste deel zijn afgegraven, lagen om Silvolde heen. Silvolde is een rustig dorpje. Er heerst een landelijke sfeer, hoewel het dorp practisch geheel op de industrie is georiënteerd, o.a. op de D.R.U.-fabrieken te Ulft. Wanneer men Silvolde binnenkomt, wordt men direct getroffen door het typische torentje van de Ned. Herv. Kerk, dat thans gerestaureerd wordt met fin. Steun van Rijk, Provincie en gemeente. Naast de Ned. Herv. Kerk van Silvolde is ook de R.K. kerk, dank zij de bezielende leiding van pastoor Ashman, een gebouw van monumentale omvang geworden. Behalve door de fraaie wijze, waarop het gebouw is opgetrokken en ingericht, wordt men verrast door het prachtige orgel. Aan het Maria-beeld in deze kerk is een legende verbonden. Het beeld stond oor-

spronkelijk in de kerk te Varsseveld, die voor de reformatie R.K. was. Toen de “nije leere” in Varsseveld ingang kreeg, werd het beeld niet meer geëerd en het moet daarover zo bedroefd zijn geworden dat het heeft gehuild, en haar tranen niet meer kon bedwingen. Bij de zusters van Sint Clara vindt men een bewaarschool, die de vergelijking met andere in het gehele land kan doorstaan. Tevens is daar een R.K. huishoudschool tot heden met eigen middelen gedreven, doch dank zij een recent raadsbesluit thans in aanmerking komend voor Rijkssubsidie. Enkele weken geleden is een nieuwe kerk in Silvolde in gebruik genomen, namelijk het gebouw van de Ger. Kerk van Silvolde-Gendringen, dat nog juist op het grondgebied van de gemeente Wisch staat. Het kerkgebouw van de Geref. Kerk van Silvolde-Gendringen was door oorlogsgeweld verwoest. Silvolde telt ongeveer 3500 inwoners, waarvan het merendeel, namelijk $\frac{3}{4}$, R.K. is. Het protestantse deel van de bevolking bestaat uit Orthodox Hervormden en Gereformeerden. Men mene niet dat de bevolking van Silvolde uitsluitend is aangewezen op de D.R.U.- fabrieken te Ulft. Ook in andere takken

van bedrijf vindt men een inkomen. Zo heeft men in Silvolde zelf een zuivelfabriek, wat er reeds op wijst dat een niet onbelangrijk deel van de bevolking in de landbouw een bron van bestaan vindt, doch daarnaast is er o.a. een beschuitfabriek, een textielbedrijf en een bloeiende fabriek voor lederwaren. In de zomer zijn er in deze plaats veel pensionisten, hetgeen ongetwijfeld in verband staat met de goede verbindingen, die men hier, door middel van de bussen van de Gelderse Tramwegen, heeft met de aan natuurschoon rijke omgeving. Het is niet mogelijk in dit korte artikeltje, waarin wij een algemene indruk wilden geven van Silvolde, geheel volledig te zijn. Een ding willen wij echter niet achterwege laten namelijk de vendelzwaaiers van Silvolde. Zij hebben in de gehele streek een grote bekendheid en wie deze mensen eenmaal heeft bezig gezien, vol gratie en behendigheid, doch met verborgen kracht, vergeet dit nooit weer.

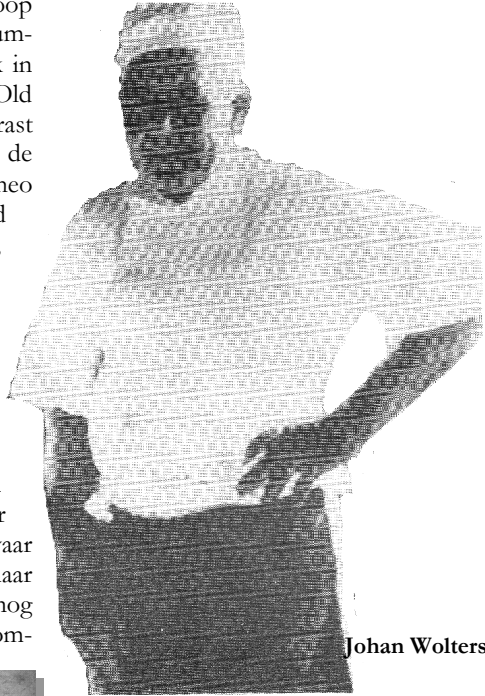
De restauratiewerkzaamheden aan het typische torentje der Ned. Herv. Kerk te Silvolde

Uit dankbaarheid van den Schilder

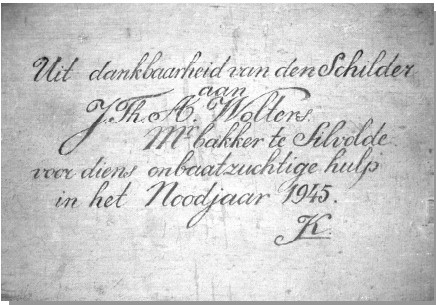
Door Eric Kunst

Ook dit jaar was de zomeractiviteit weer een zeer geslaagde happening. Op de fiets naar de kapel in Sinderen, waar wij deskundig uitleg kregen over de kapel en de adellijke begraafplaats, en na afloop gezellig bijeen op 'Nelles' de museumboerderij van Jan en Marie Steverink in de Kroezenhoek. Als bestuur van Old Silvelde werden wij die avond verrast met een cadeau van Theo Wolters, de oud bakker, van de Ulftseweg. Theo bood de heemkundige vereniging Old Silvolde een olieverfschilderij aan, een panorama van Silvolde. Op de volgende pagina hebben wij het schilderij afgedrukt en op de voorpagina ziet u een detail in kleur. Niet alleen waren wij verrast over deze mooie schenking ook hebben wij ons die avond verwondert over de voorstelling. De onderlinge verhoudingen van de kerken alsook het klooster lijken niet helemaal te kloppen en waar de schildersezal van deze kunstenaar destijds gestaan heeft is ons ook nog niet helemaal duidelijk, op de Room-

berg, de Galgenberg of de Lichtenberg? In ieder geval ergens op een van de zeven heuvelen die Silvolde ooit rijk is geweest zoals wij ook al in het vorige artikel hebben kunnen lezen.. Het schilderij is voor ons als heemkundige vere-

Johan Wolters

niging een mooi en kostbaar bezit, niet alleen vanwege die 'Sky-Line' van Silvolde maar zeker ook vanwege de kalligrafisch getekende opdracht achter op het schilderij. Wij hebben Theo gevraagd maar helaas weet hij niet meer de naam behorende bij de initialen J.K. van de schilder. Theo (1947) vertelde ons

dat de schilder met zijn familie voor de oorlog jaarlijks logeerde bij Willem Colenbrander, pensionhouder, landbouwer en varkenshandelaar aan de Ulftseweg. *"Ik geloof dat ze uit Rotterdam of Amsterdam kwamen". "Vader stuurde in die beroerde winter roggebrood, ik dacht met de broodtrein?"* Theo vertelde verder dat deze familie ook na de oorlog weer bij Colenbrander in pension was geweest en dat hij wel eens met de kinderen van de schilder gespeeld had. Wij als Old Sillevold houden het ook heel goed voor mogelijk dat Theo met die broodtrein misschien wel de wagen van de beschuifabriek van Frans Heiming bedoelde. We weten dat

in de hongerwinter van 1945 in Silvolde voedselpakketten verzameld werden en deze dan door de wagen van de beschuifabriek richting westen getransporteerd werden. Ook weten wij uit het dagboek van Harmelink van de Ulftseweg, de directe buurman van Willem Colenbrander, dat deze toen levensmiddelenpakjes verzond naar adressen in Den Haag, Utrecht en Rotterdam waaronder ook naar de kinderboekschrijver Pieter (Cok) Grashoff, bekend van de "Floortje Bellefleur" en de "Claudia" reeks, die vóór de oorlog zomers vaak in Silvolde in pension was bij Willem Colenbrander.

AUTORIT DEN HAAG 16-17-18 Jan. 1945

Geen personen , noch vrouwen of kinderen worden meegenomen.

Uitsluitend pakjes tot ten hoogste 10 Kg. levensmiddelen.

De verpakking moet sterk en goed zijn en voorzien van een DUIDELIJK adres.

Bij elk pakje moet een losse brief bij , in geopende enveloppe met vermelding van een duidelijk adres (zelfde adres als op het pakje.)

De pakjes moeten Dinsdagnamiddag , 16 Januari tusschen een en drie uur worden bezorgd aan de Beschuitfabriek van Frans Heiming.

In den brief wordt door ons het adres bijgevoegd, waar de pakjes afgehaald kunnen worden.

Kosten voor pakjes tot 5 kilo bedraagt Fl. 1.50
" " " " 10 " " " 2,-

Bericht voor de Silvoldse bevolking om in januari 1945 levensmiddelen pakjes af te geven voor transport naar adressen in het westen van het land.

Heiden Harm I

door J.C. Wouters

De heer Wouters (1899-1984) was in zijn werkzame leven beambte op het postkantoor te Terborg. In het Contactorgaan ADW van augustus 1975 gaf hij z'n verhaal over Heiden Harm prijs. Het is zeer de moeite waard om er alsnog kennis van te nemen.

Geschiedkundig kan ik niets bewijzen, maar enkele oude mensen hier in Silvolde kennen het verhaal. Ze hebben het van hun grootouders en die zullen het ook wel van hun grootouders hebben. Een volksverhaal dus; mogelijk met een historische achtergrond. Het zou gebeurd zijn omstreeks 1808-1809. In die tijd dus dat de Fransen ons land bezet hielden.

Heiden Harm was een rover, een intrigant, een ondergrondse belager van het franse gezag, een geslepen vos, die blijkbaar niet te grijpen was. Er werd veel gesproken over hem, maar niemand wist wie hij was. Soms werd hij geïdentificeerd als een magiër of een duivel. Niemand kon vermoeden dat hij als een gewoon burger onder de streekbewoners verkeerde, met als scheldnaam: Heiden Harm. Niemand kende zijn duistere levenspaden, zijn slinkse manieren om de Fransen en hun handlangers de voet dwars te zetten. De enkelen die wel wisten wie hij was en wat hij deed pasten wel op dat ze hun mond hielden. Die durfden zelfs zijn echte naam niet te noemen uit angst voor represailles, die

dan altijd bestonden uit het uit de weg ruimen van de persoon in kwestie...

Heiden Harm zou zes bondgenoten hebben gehad; allen Duitsers, die zeer goed bekend waren met de taal in onze streek. Onder bedreiging met de dood zou hij deze lieden gedwongen hebben hem bij de operaties tegen het heersende regime te helpen en hem blindelings te gehoorzamen. Zonder pardon moest iedereen die een gevaar voor ontdekking van zijn doen en laten kon betekenen uit de weg worden geruimd. Zijn devies was: mond houden of sterven!

De opzet van de bende was: zoveel mogelijk te stelen van de Fransen hadden gevorderd en zoveel mogelijk Franse militairen ombrengen... Dat laatste gebeurde altijd op zeer raadselachtige wijze.

Het in elkaar zetten van een overval op voorraadschuren of paardenstallen, het gruisloos laten verdwijnen van nooit meer dan twee Fransen of met de Fransen samenwerkende burgers. Die plannen werden uitgebroed in één van de vele goed gecamoufleerde hollen in de Vennebulten op de Heelweg, een gebied waar niemand kwam. Daar in die hollen schijnt ook de buit verstopt te zijn geweest. Zelf wilde Harm niets voor zich behouden, eerlijk deelde hij de vangst onder zijn bendeleden. Was de diefstal zo groot, om er langer dan veertien dagen van te leven dan werd de rest op geheimzinnige wijze voor de deuren der armsten neergezet. Bij het openen der deur werd alles naar binnen gebracht, maar de bewoners wachtten zich wel van de vondst te reppen. Harm vormde met zijn bende in die tijd de maffia van de Achterhoek. Hij kon worden be-

schouwd als de tegenhanger van die Duitse rover, die op vrijwel gelijke wijze omstreeks 1808 in de streek van Mainz opereerde, genaamd: Schinderhannes.

De één of ander argeloze boer, die zich in de Vennebulden bevond om een werkje op te knappen, kreeg meestal niets te zien. Als hij bij toeval de schuilplaats of een verborgen opslag van de gestolen goederen ontdekte, dan koste hem die vondst het leven, en zijn lijk verdween onvindbaar en onzichtbaar onder de grond... Er werd wel voor gezorgd dat hij niets kon navertellen. Hij verdween dan als Berend Botje uit dat kinderliedje, die met zijn scheepje naar Zuid-Laren voer en nooit weerom kwam...

Minstens twee bendeleden verbleven dag en nacht in de Vennebulden om de wacht te houden in de holen, als Harm en de anderen zich tussen de gewone mensen begaven. De gendarmerie van Varsseveld en Lichtenvoorde stelde alles in het werk om, koste wat het kost, opheldering te brengen in die vele grote en kleine diefstallen en die raadselachtige sluipmoorden. Hun werk bleef echter lange tijd zonder resultaat, omdat de enkele personen die er iets van wisten er met geen woord over durfden spreken.

Maar zoals zo dikwijls gebeurt, beging deze sluwe en doortrapte Heiden Harm uiteindelijk de vergissing van zijn leven, de vergissing die zijn bende de dood door de kogel kostte en die Harm aan de galg bracht...

Op een mooie zomerzondagmorgen drong hij een grote boerderij binnen, in de mening dat die een paar uur verlaten was, omdat de bewoners zich naar de kerk begeven hadden. Zijn mannen had-

den zich buiten verdekt opgesteld. Harm doorzocht alle vertrekken; ze waren allemaal verlaten. Maar toen hij een donker tussenkamertje binnentrad stond hij plotseling voor een jonge vrouw met een kindje aan de borst... Sprakeloos en verbouwereerd staarde hij naar het kindje en de moeder. De vrouw keek hem aan met een scherpe blik; ze moet gedacht hebben: dat is hij, Heiden Harm... Na hem zo'n tien seconden te hebben geobserveerd zei ze: "I-j komt as geroepen, 't kind hef de boek now wel vol en völt zo dadeluk wel in slaop; zol i-j wel zo goed willen zun um un paar uur op um te passen, dan ik nog naor de kerk gaon, a'k gauw opschiet kan'k t'r nog net op tied zun!"

De brutale rover, de durfal, de niemand ontziende moordenaar als het om zijn eigen veiligheid ging, ging voor de vrouw door de knieën... Hij dacht even na en zei: "Ga maar naar de kerk, maar zorg dat je niemand iets vertelt van mijn aanwezigheid hier en zorg dat je eerder terug bent dan de anderen, zodat ik snel weer verdwijnen kan!"

De vrouw ging vlug weg en Harm ging naar buiten om zijn lijfwacht weg te sturen, wèl moesten ze in buurt van de boerderij blijven. Harm ging weer naar binnen en zette zich op een stoel naast het slapende kind.

Maar de vrouw ging niet naar de kerk; ze holde wat ze kon naar Lichtenvoorde en waarschuwde de gendarmerie. Versterkt met een peloton Franse ruiters - en de vrouw op een paard in hun midden - reed men ogenblikkelijk in volle galop naar de boerderij; de omsingeling werd snel voltooid. De onraad ruikende rovers doken op om hun leider te ontzet-

ten, maar ze werden neergeknald... Harm kon niet meer ontglippen; bij het binnendringen van de gendarmes overzag hij de voor hem kansloze strijd en sprak toen de woorden: "Gespeeld en verloren!" en gaf hij zich zonder slag of stoot over... Hij werd opgesloten in de kazerne van de Fransen. Nog éénmaal heeft hij geprobeerd uit te breken, maar zonder resultaat...

Na een twee weken durend proces werd hij veroordeeld tot de galg... En in Silvolde stond op de oude Galgenberg nog de laatste galg in de omtrek, dus werd Harm in optocht naar Silvolde gebracht en terecht gesteld... Vele toeschouwers uit Lichtenvoorde, Varsseveld en Silvolde woonden de griezelige voltrekking van het vonnis bij. Velen uit nieuwsgierigheid, anderen om een stille hulde te brengen aan deze onversaagde vrijheidsstrijder, de ruwe en hardhandige partizaan, de man met de ruwe bolster, maar toch weer met een blanke pit; de man die zijn leven gaf voor de vrijheid van zijn volk en de Achterhoek...

Tot zover het verhaal dat ik optekende uit de mond van enkele oude Silvoldse verhalenvertellers. Eén hunner wist me nog mee te delen dat zijn grootvader precies wist waar de galg had gestaan en dat de stompen ervan in zijn jeugd nog te zien waren geweest.

De Bataafse Republiek

*Ziich beuren! Gy wier hart der Vrijheid is verpand!
Dus strikt Bataafsen, Frank de schoonste vriendschapsband.*

In de zeer koude decembermaand van 1794 hadden de legers van de Franse keizer Napoleon ons land bezet. Met speels gemak waren ze onze bevroren rivieren overgestoken. Stadhouder Willem V vluchtte als een haas naar Engeland. Aan de Republiek der Zeven Provinciën, zoals Nederland toen heette, was hiermee definitief een einde gekomen. De Bataafse Republiek

werd uitgeroepen. Op de prent die je hierboven ziet wordt de nieuwe republiek bejubeld. In Nederland werden de oude bestuurders vervangen door Fransgezinde bestuurders. Deze bestuurders waren afkomstig uit de groep burgers die zich 'patriotten' noemden. Dit waren mensen die al langere tijd wilden dat de gewone burgers mee konden regeren. Tot die tijd waren bestuurders altijd afkomstig uit een kleine elite. Lang heeft de Bataafse Republiek het niet volgehouden. In Frankrijk was Napoleon inmiddels tot keizer gekroond. Hij was ontevreden over de Republiek. Ze leverde te weinig geld op. In 1806 maakte hij zijn broer Lodewijk Napoleon tot koning van het Koninkrijk Nederland. Het was toen gedaan met de Bataafse Republiek.

Heiden Harm II

door A. Colenbrander

Het verhaal van de heer Wouters ontlokte aan de heer A. Colenbrander (1915-1999) te Varsseveld de volgende impressie, verschenen in het Contactorgaan ADW van december 1975.

Daor laeze ik in 't leste nummer van ADW een verhaal aover Heiden Harm, dun lesten roverhoofdman uut den Achterhoek. Ongeveer hetzelfde verhaal heb ik meermaolen van mien vader eheurd. Luustert maor: Mien grootmoeder van vaders kante is jonk eworden op Peernbos, een boerderi-je vlak achter Berkelder in den Slangenborg. In dun Fransentied, zo begin 1800, zworf ter van alle volk rond, maor behalve marskraemers en franse gendarmen was ter ok nog een roversbende waor Heiden Harm dun hoofdman van was. Iedereen had der schrik veur en a'j eur zaggen ha'j maor weinig kans da'j 't aoverlaefde...Op een mooien zondagmorgen, 't was Paosen, wazzen ze van Peernbos allemaole naor de kerke, behalve de jonge vrouw met eur kleine kind. Ze was nog tegange in de kökken toe ze nao buten kek en un kaerl an zag kommen... Ze wier stief van schrik... Dat mos Heiden Harm waezen ... en dat kon 't ende van Peernbos beteikenen... Wat mos ze doen? Verzetten hielp niet ..., ze mos 't hoog spöllen!! Toe Harm an de zieddeure anin kwam ging ze um integen en zei: "Harmen, ik zagge ow ankommen, wat bu'k daor toch bli-j met! Zo'j mien een diens wil-

len doen? Ze bunt allemaole naor de kerke en ik mozze in huus bliieven um op den kleine deerne te passen; en veurig jaor bu'k met Paosen ok al niet naor de kerke ewest. Toe, a'j 't doen wilt, pas i-j op mien deerntjen, dan kan'k toch ok nog naor de kerke gaon?!"

Heiden Harm ston eur an te kiekene as of'e 't in Keulen heuren dondern... Dat hadde niet verwacht; iedereen was bang veur um, gin mense vertrouwen um en dit mense schonk um in ,één keere eur hele vertrouwen. Hie kek eur an en zei: "Vrouwe, meen i-j dat?" "Natuurlijk," zei ze, "anders zo'k 't ow niet vraogen, en a'k gauw bunne kan'k nog op tied waezen!" Blickbaor kwam zien ridderlukheid baoven, hie zei: "Gaot ow maor umkleden, i-j könt naor de kerk gaon, ik zal oppassen, maor denk t'r umme: gin gekke fratsen, want dat zol slech zun veur Peernbos!" Zie zei: "Ik denke d'r niet an, ik bun völs te bli-j!"

Harmen zei: "Ik motte nog effen de bos in, ik bunne d'r drek weer, maak ow maor klaor, dan kö'j gaon!" Zie wis dat e ziene bendeleden gong zeggen dat ze veur vandage wel können inrukken.

De jonge vrouw ging naor de kerke. Heiden Harm passen op, op Peernbos, en toe de lu uut de kerke kwammen zat e röstig bi-j 't vuur... 's Meddags heffe nog metegetten en daornao verdween e de bos weer in ... en ze hebt op Peernbos nooit gin last weer van um ehad...

Toen de gendarmen kwam later te pakken kregen is e veroordeeld töt de strop en is hie den lesten ewest den in Silvolde op den Galgenbarg opgehangen is!

Zo ongeveer in dezelfde tied spöllen zich 't volgende af op Peernbos. Ons land was bezet deur de Fransen. Aoveral

zworven de gendarmen rond um te zör- gen dat de bezetters niet tegenewarkt wiern. Alles wat van wieten aoever zee mos kommen was betuun en mos esmokkeld wodden. Zo ging et ok met de koffie; wie toch koffie had, had met de vi-jand ehandeld en was strafbaor.

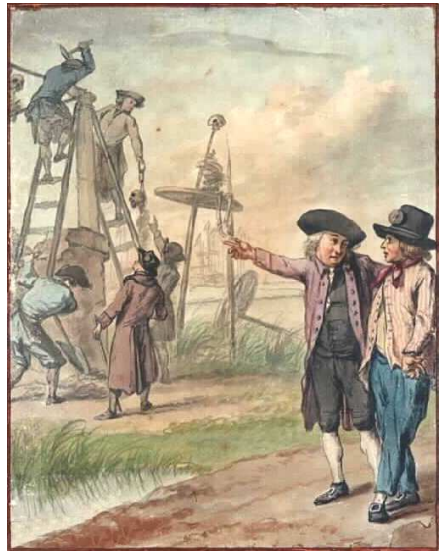
't Präötjen ging dat ze op Peernbos un goed köpken koffie dronken. Verraod is ter altied ewest en zo kon 't gebeurn dat ze op een goeien morgen een paar gen- darmen te peerd an zaggen kommen. Op zied van 't huus stappen ze af en bonnen de peerde vast. Toe ze an de zieddeure anin gingen liepen ze net de jonge vrouw tegen 't lief. Ze vertellen eur dat ze al een lange rit achter de rugge hadden en dat ze slim mu wazzen en of ze asteblijf un köpken koffie konnen kriegen. "Koffie?" vroeg de jonge vrouw verwonderd, "I-j könt melk genug kriegen, maor koffie ..., hoe mo'j daor an kommen?, 'k zol niet ens wetten hoe 't smik!" "Oh", zeien ze, "dat is niet slim, wi-j hebt wel koffie, as i-j em ons maor effen zetten wilt." Ze hielen un toete met koffiebonen uut de tesse en leien die op taofel. De vrouwe rakelen 't vuur op en hieng der de waterkettel baoven en ging vervolgens met de koffiebonen naor de bi-jkökken en bleef daor un betjen rondmoggelen. Ze kwam weer in de kökken en hiel de waterkettel op. 'n Störmknen later kwam ze in de kökken en zetten twee telders op de taofel met un paar leppels der bi-j. Toe ging ze naor de bi-jkökken en kwam meteen weerumme met un iezeren pötjen met de natte koffiebonen der in. Ze schud- den de koffiebonen op de borden en zei: "Ziezo, heern, et smakeluk!"

Toe zeien ze: "Maor vrouwe, wat hei'j toch emaaft?" Zie zei toe: "Goetegoet, he'k 't niet goed edaon?, bunt ze nog niet gaar?" Zie zeien: "Waor hei'j dat aftreksel dan elaoten?" Zie zei: "Dat he'k achter de beste egotten, daor giet ik de eerpels ok altied af."

De gendarmen begonnen te lachen en zeien: "Wi-j zölt 't ow maor vertellen, ze hebt ons ezegd dat i-jlu hier koffie dron- ken, maor now wette wi-j da'j der niks gin verstand van hebt."

De vrouw ston der un betjen onneuzel bi-j te kieken en dreugen zich de dreuge hande an de brunte af en ze mompelen nog zoiets van: "Wat spit mi-j dat toch..."

De gendarmen wazzen opens niet mu meer en hadden ok gin dors meer en zie vertrokken... En vrouw Lieftink reus- tern gauw de koffiebonen en zo konnen ze op Peernbos weer koffie drinken!

Galg en rad

Heiden Harm III

door B.J. Dorrestijn

Omstreeks 1950 vertelde m'n moeder me al dat lang geleden een zekere Heiden Harm op de Galgenberg de dood gevonden had. En ik bewaar ook nog een vage herinnering (van ca 1955) aan een artikel in De Graafschapbode over dezelfde Heiden Harm. Bovendien verschenen dan in 1975 de verhalen van de heren Wouters en Colenbrander over deze mysterieuze figuur. Als een verhaal door minstens drie personen verteld wordt dan moet het haast wel waar zijn, althans in hoofdzaken, want op enkele punten spreken de heren Wouters en Colenbrander elkaar toch ook nog weer behoorlijk tegen. Wat zullen we er van zeggen? Bij het lezen en herlezen komen heel wat bespiegelingen en vragen bij me op, onder andere:

1. In vroeger tijden werden zigeuners 'heidenen' of 'heidens' genoemd. Gezien de verhalen van de heren Wouters en Colenbrander kunnen we gevoeglijk aannemen dat er in de Franse Tijd in deze streken een roversbende actief is

geweest, geleid door een zekere Heiden Harm, hoogstwaarschijnlijk een zoon uit het zigeunervolk.

2. De verhalen van Wouters en Colenbrander over 't bezoek van Heiden Harm op een mooie zondagmorgen aan een grote boerderij waar alleen de jonge vrouw en haar kind thuis zijn, lopen aanvankelijk verrassend gelijk op. Het gesprek tussen de boerin en Heiden Harm heeft hetzelfde verloop en de

jonge vrouw en Heiden Harm geven elkaar het volle vertrouwen. Harm zal goed op het kind (meisje of jongentje?) passen zodat de jonge moeder alsnog naar de kerk kan gaan.

3. Maar vervolgens lopen de verhalen nogal uiteen. Bij Wouters schendt de boerin het door Harm in haar gestelde vertrouwen en verraadt ze hem, met het gevolg dat hij op de Galgenberg terecht gesteld wordt. Men kan zich afvragen hoe Harm dat verraad door de jonge vrouw ervaren heeft.. Hij moet zich toch minstens zeer diep beledigd gevoeld hebben vanwege het door haar geschonden vertrouwen... Maar misschien heeft hij er ook wel bij gedacht: ik ben zelf ook niet zo'n beste... Zijn benarde situatie overziende berustte hij in ieder geval zeer snel in z'n gevangenneming...

4. Bij Colenbrander komt de boerin na de kerkdienst gewoon met de anderen mee naar huis terug en gebruikt Harm zelfs nog het middagmaal met de bewoners, waarna hij weer zijnsweegs gaat. Harm wordt dan enige tijd later (er wordt niet gezegd hoeveel later) gevangen genomen, waarna hij hetzelfde lot ondergaat als bij Wouters. Colenbrander rept met geen woord over een eventueel verraad door de bewoners van de boerderij, teweten de familie Liefink. In dat geval zou dit verraad ook wel heel dichtbij z'n voorgeslacht gekomen zijn...

5. Colenbrander lokaliseert het bezoek van Heiden Harm op de boerderij Peernbos in de Slangenburger, Ambt Doetinchem. Dat lijkt me echter nogal onwaarschijnlijk. De grootmoeder van Adolf Colenbrander, Johanna Fredrika Liefink, woonde weliswaar vanaf 1857 op Peernbos, maar ze was in 1853 op de

boerderij Velds (of Vels) in de Lichtenberg, Silvolde, geboren. Haar vader heette Hermanus Liefink en was in 1822 op de boerderij Liefink aan de Rabelingstraat te Silvolde geboren. Johanna Fredrika's moeder heette Antoinetta Groot Nibbelink en was in 1832 op Vels geboren, maar in de Franse Tijd woonde de familie Groot Nibbelink nog op de boerderij Groot Nibbelink in de Binnenheurne, Varsseveld. Dit probleem heb ik destijds nog wel aan de heer Colenbrander voorgelegd, maar deze wist me ook geen oplossing voor dit vraagstuk aan de hand te doen. 't Dunkt mij dat de boerderij Liefink aan de Rabelingstraat te Silvolde de beste papieren als plaats van handeling in bezit heeft, direct gevolgd door Groot Nibbelink in de Binnenheurne, thans Sinderen, Varsseveld. Vels en Peernbos moeten we waarschijnlijk afschrijven.

6. Maar 't blijft natuurlijk nogal koffiedikkijken, want het feit dat de heer Wouters de boerin naar de gendarmerie te Lichtenvoorde laat snellen, pleit weer veel meer voor een boerderij in de omgeving van de Vennebulten, Heelweg.

7. Volgens onze zegslieden waren in Harms omgeving drie categorieën mensen hun leven niet zeker: a. bezetters, b. collaborateurs, c. (al dan niet argeloze) toeschouwers! Hoogstwaarschijnlijk hebben Harm en zijn mannen onder al die groepen slachtoffers gemaakt, slachtoffers die dan vervolgens ook ergens ter aarde werden besteld. Dit doet me denken aan het bosperceel aan de Landstraat in de Vennebulten, genaamd: 't Franse kerkhof. Ter plekke zijn echter (voor zover mij bekend) nooit skeletten gevonden, maar er gaat wel een verhaal

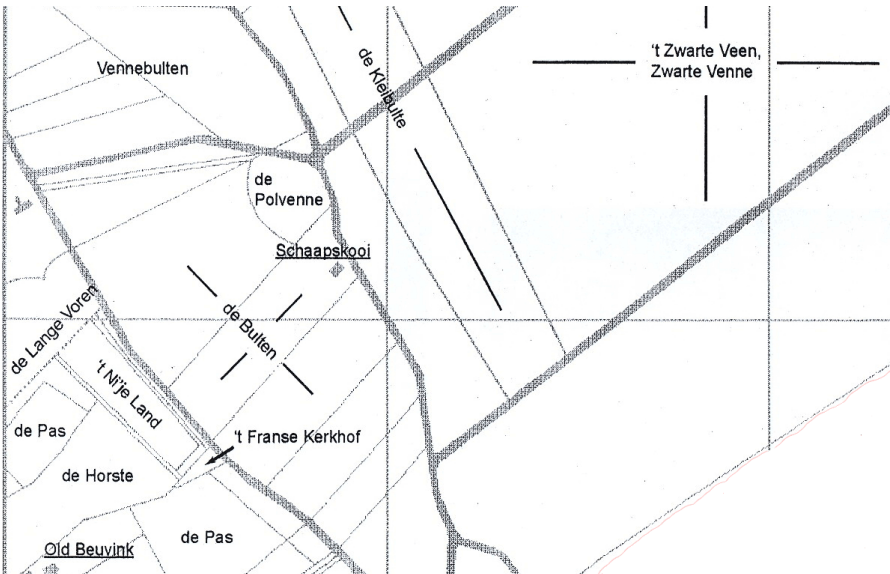
dat boeren wèl op een skelet gestoten zouden zijn bij het afgraven van een heuveltje aan de overzijde van de weg. Zou die ontdekking misschien wat met de activiteiten van Heiden Harm en zijn mannen van doen kunnen hebben?

8. Gezien Harms categorieën slachtoffers zullen zowel de Fransen als de plaatselijke besturen hem hebben willen berechten, maar die laatsten hebben daar in die tijd waarschijnlijk de gelegenheid niet toe gekregen. 't Blijft dus nog de vraag of Heiden Harm naar Frans, Gelders of Bataafs recht is berecht, gevonden en terechtgesteld.

9. In 'Met het oog op Silvolde, 800 jaar Silvolde in woord en beeld' informeert Harry Kolks ons uitvoerig over de Galgenberg aan de Ulftseweg te Silvolde. Die galg bevond zich iets ten zuidoosten

van het voormalige café Gries aan de Ulftseweg.

10. Zowel de persoon van Heiden Harm als zijn terechtstelling op de Galgenberg hebben stellig sterk tot de verbeelding van de bewoners van Silvolde en Varsseveld gesproken. De verhalen zijn van aver op aver doorverteld. Indien één en ander inderdaad in de Franse Tijd heeft plaats gevonden dan is het verhaal ruim anderhalve eeuw op die manier bewaard gebleven, waarna het dan in de jaren zeventig van de vorige eeuw door de heren Wouters en Colenbrander op schrift gesteld is, waarmee het dan voor goed veilig gesteld is, althans in hoofdzaken, want we blijven ook nog met een berg vragen zitten... Vragen van de Galgenberg, zal ik maar zeggen...

Onze Speurneus

Door Theo Koolenbrander
en Eric Kunst

Naar aanleiding van een berichtje in de Gelderlander waarin melding werd gemaakt van de benoeming van een regionale archeoloog, besloot het bestuur van Old Sillevold om in ons verenigingsblad eens wat extra aandacht te besteden aan onze eigen amateur-archeoloog Gerard Beekema. Want Gerard slaagt er al decennia lang in, zowel letterlijk als figuurlijk, stukjes van de Silvoldse geschiedenis bloot te leggen.

Op een druilerige doordeweekse namiddag, kenmerkend voor de zomer van 2007, begaven wij ons richting Heuvelstraat voor een gesprek. Gerard woont daar al vanaf zijn geboorte (4-12-1962) en als je zijn huis binnenkomt word je

onmiddellijk geconfronteerd met zijn hobby's. Overal staan prijsbekers die hij bij schietwedstrijden en andere toernooien gewonnen heeft, maar vooral zie je de resultaten van opgravingen die hij in onze regio mede heeft uitgevoerd. Hij is reeds dertig jaar werkzaam als productie-medewerker bij Rosengrens (vh. Martens brandkasten) in Doetinchem, en besteedt bijna al zijn vakanties en heel veel vrije tijd aan zijn ietwat uit de hand gelopen hobby archeologie. Eenmaal op de praatstoel is Gerard niet meer te stoppen en vertelt, met kennis van zaken, het ene naar het andere verhaal over zijn grote passie. Hoewel wij van te voren wat vragen op papier hadden gezet, had Gerard die niet nodig om duidelijk te maken waar hij mee bezig is. Nu gebruiken we die vragen toch maar om wat structuur in zijn relaas aan te brengen.

**Gerard
Beekema**

Hoe ben je in aanraking gekomen met deze hobby?

Als kind speelde ik veel in de zandbult die toen voor ons huis lag en op een dag, ik was ongeveer acht jaar oud, vond ik al scheppend in het zand een muntje van een halve cent. Vol trots aan mijn ouders laten zien en die vertelden me wat je vroeger wel voor zo'n muntje kon kopen en dat ik maar verder moest gaan zoeken. Misschien vond ik wel een grotere schat. Dat is me niet gelukt, maar ik bleef wel geïnteresseerd in alles wat onder de grond vandaan kwam. Via mijn oudere broer, die regelmatig bij Bernard Dorrestijn op de boerderij hielp, kwam ik achter de plek waar begin 1800 de Lichtenberg heeft gestaan. Bernard kon daar prachtig over vertellen en dat maakte me enthousiast. Als hij ging ploegen op het land van Mullink dan ging ik achter hem aan en vond inderdaad resten van oude gebruiksvoorwerpen zoals bijvoorbeeld wat brokken van een aardewerk schaal.

Vanaf die tijd was ik niet meer weg te slaan op de Lichtenberg. Als het land bewerkt werd en als er geogst was dan was ik present en telkens kon ik weer iets toevoegen aan mijn verzameling.

Waar en hoe heb je de kennis over de archeologie opgedaan?

De eerste beginselen bracht Bernard mij met zijn mooie verhalen bij, maar hij gaf ook aan welke boeken en tijdschriften ik moest gaan bestuderen. Daar heb ik dan ook heel veel tijd ingestoken, maar het meest heb ik toch wel uit de praktijk

geleerd. Toen ik een jaar of zestien zeventien was bracht Bernard mij in contact met Herman Hof, Truus Boland, Willem Ormel en Willem Doodeheefver. Deze leden van de Oudheidkundige werkgemeenschap Aalten /Dinxperlo /Wisch (kortweg ADW) hadden een werkruimte bij de familie Tenkink te Aalten en daar leerde ik al passend, metend en plakkend van gevonden scherven een voorwerp te reconstrueren, maar vooral in welke tijd ik de scherven moest plaatsen. Zeer leerzaam waren de aanwijzingen van Willem Doodeheefver. Van hem heb ik heel veel opgestoken. Je mag hem wel zien als mijn grote voorbeeld.

Bij welke opgravingen ben je zoal betrokken geweest?

Samen met deze ADW-mensen heb ik op de Lichtenberg maar ook op veel andere plaatsen onderzoek gedaan. Ik was heel trots dat ik in 1987 mee mocht helpen bij de opgravingen rond de Olde Wheme in Varsseveld. Met behulp van een metaaldetector hebben we daar muntjes uit de 16^e en 17^e eeuw gevonden, die door de heer Wartena (oud gemeentearchivaris) voor nader onderzoek zijn opgestuurd naar het Muntenkabinet. In 1989 hebben we een bouw-kavel aan de Markt in Aalten kunnen onderzoeken. Hier vonden we de resten van een weversgebouwtje dat op palen was gebouwd. Hier zag ik als eerste een stuk van een middeleeuwse kogelpot en heel veel spinstentjes en weefgewichten. „Hier ligt het!!!”, riep ik enthousiast. Ik geloof dat ik aan deze opgraving mijn bijnaam „de speurneus” heb te danken

In 1992 heb ik samen met Willem Doodeheffer bij de opgravingen in Bredevoort en Aalten een stortkoker ontdekt. Daar moet een rijke koopman gewoond hebben, want wij vonden in die koker zeer waardevolle voorwerpen o.a. 15^e eeuwse kannetjes. Ook hebben wij toen de oude toegangspoort van Aalten in kaart gebracht en met een tekening vastgelegd.

Toen de gemeente Doetinchem de wijk Dichteren uit de grond stampte, ben ik veel gaan kijken en op een bepaald ogenblik ontdekte ik bij een bouwput een flink aantal vuurstenen voorwerpen en wat kapotte urnen uit de ijzertijd. Ik heb dit toen bij de gemeente Doetinchem gemeld met als gevolg dat de bouwwerkzaamheden, tot woe-
de van de aannemer, werden stilgelegd. Gerda van Tuijl en Willem Simon van de Graaf, afgestudeerde archeologen, kwamen ook helpen. Vastgesteld werd dat we hier te maken hadden met een Jagerskamp uit het Paleolithicum (oude Steentijd) van \pm 16.000 jaar voor Christus. Het oudste kamp in zijn soort van Nederland.

Schoolplaat steentijd

Het verdere onderzoek is toen overgenomen door de Rijksdienst en dat betekende dat het amateurtje niet meer welkom was.

Wel ontving ik toen f 200,- van de archeologen Gerda van Tuijl en Willem Simon van de Graaf als waardering.

Je bent op veel plekken actief geweest o.a. in Winterswijk met de oude loop van de Whemebeek, in Gendringen bij de reconstructie van de Grotestraat en in Xanten heb je samen met studenten zeven gouden medaillons naar boven gehaald, maar wat is nu je mooiste vondst geweest?

Dat is 1997 in Aerdt. Ik werd door mijn zus gevraagd om met mijn metaaldetector naar Aerdt te komen want mijn zwager, een enthousiast sportduiker, was een kostbaar duikersmes kwijtgeraakt. Het mes heb ik niet gevonden, want mijn aandacht werd getrokken door de bulldozer die voor een nabij gelegen steenfabriek klei aan het afgraven was. Wat ik daar toen aantrof is uniek. Scherven uit de 1^e eeuw, randfragmenten van aardewerk uit \pm 800 voor Chr., feitelijk te veel om op te noemen. Contact gezocht met de plaatselijk oudheidkundige vereniging en samen met achttien enthousiaste leden kregen we van de burgemeester toestemming om drie weken lang onderzoek te doen. De Rijksdienst werd ook ingeschakeld, maar die had niet zoveel belangstelling want zo dicht bij een rivier was in de loop van de tijd toch alles weggespoeld wisten zij uit ervaring. Waarschijnlijk naar aanleiding van krantenberichten kwam uiteindelijk Gerard van Haaf van de Rijksdienst toch maar eens een kijkje nemen. Hij kon zijn ogen niet geloven en moest toegeven dat het vermoeden van de Rijksdienst dat alles toch zou zijn weggespoeld, niet juist was en dat we hier met een voor Nederland unieke locatie van doen hadden. Veel tijd tot nader onderzoek was er niet meer, want de klei-afgraving kon

niet langer stopgezet worden. De Rijksdienst kreeg nog een week om wat in kaart te brengen van dit dorp uit \pm 500 jaar vóór Chr.

**rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten**

Vreselijk jammer. Er is daar ontzettend veel verloren gegaan. Ik kan er nog boos om worden. Ik begrijp best dat we niet altijd een langdurig onderzoek kunnen doen, maar er wordt vaak door aannemers, overheid en de Rijksdienst te veel gekeken naar de economische effecten en daardoor worden grote kansen gemist om belangrijke informatie voor ons nageslacht vast te leggen.

Als heemkundige vereniging vinden wij dat ook. In het verdrag van Malta is overeengekomen dat we de bodem ongemoeid laten en niet, zoals in het verleden vaak wel gebeurde, onmiddellijk archeologische opgravingen gaan uitvoeren als er een vermoeden was dat er belangrijke gegevens te vinden zouden zijn. De bodem is juist de beste bewaarplaats voor archeologische vondsten. Echter als er in een archeologisch gevoelig gebied nieuwe plannen voor wegen- en/of woningbouw enz. worden gemaakt dan moet er ruimte en tijd komen voor serieus archeologisch onderzoek.

Kogelpot

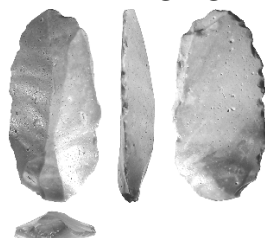
Gelukkig is er onlangs in onze streek een beroeps-archeoloog benoemd. Ga je nu samen met hem en met de archeologische werkgroep van de oudheidkundige vereniging Gendringen weer aan de slag?

Ik heb reeds in 1990 wethouder mevrouw Oort om een beroepskracht gevraagd. Dat er nu pas een komt is toch wel een beetje treurig. Er is in de tussen liggende tijd heel veel verloren gegaan. Misschien wordt het nu wat beter, maar of ik nog veel aan verschillende onderzoeken zal bijdragen weet ik nog niet. Ik heb in de loop van de jaren diverse keren mijn neus gestoten bij de officiële instanties en dat heeft me heel wat frustraties bezorgd. Wel blijf ik zeker actief op de Lichtenberg, want het onderzoek daar beschouw ik als mijn „ding”. Tel-

kens als de grond daar even braak ligt of als er geploegd wordt ga ik weer kijken. Veel waardering heb ik voor boer Mul-link, want die geeft me telkens weer de kans om onderzoek te doen.

In een overeenkomst met Old Sille-vold heeft Gerard vast laten leggen dat alle nu bekende en toekomstige vondsten op de Lichtenberg eigen-

dom zijn van de heemkun-dige vereni-ging, zodat deze voor Silvolde bewaard blijven. Als

Vuurstenen

vereniging zijn wij zeer ingenomen met het onder-zoek en de archeologische kennis van Gerard waardoor hij een stuk van de geschiedenis van Silvolde in kaart heeft gebracht.

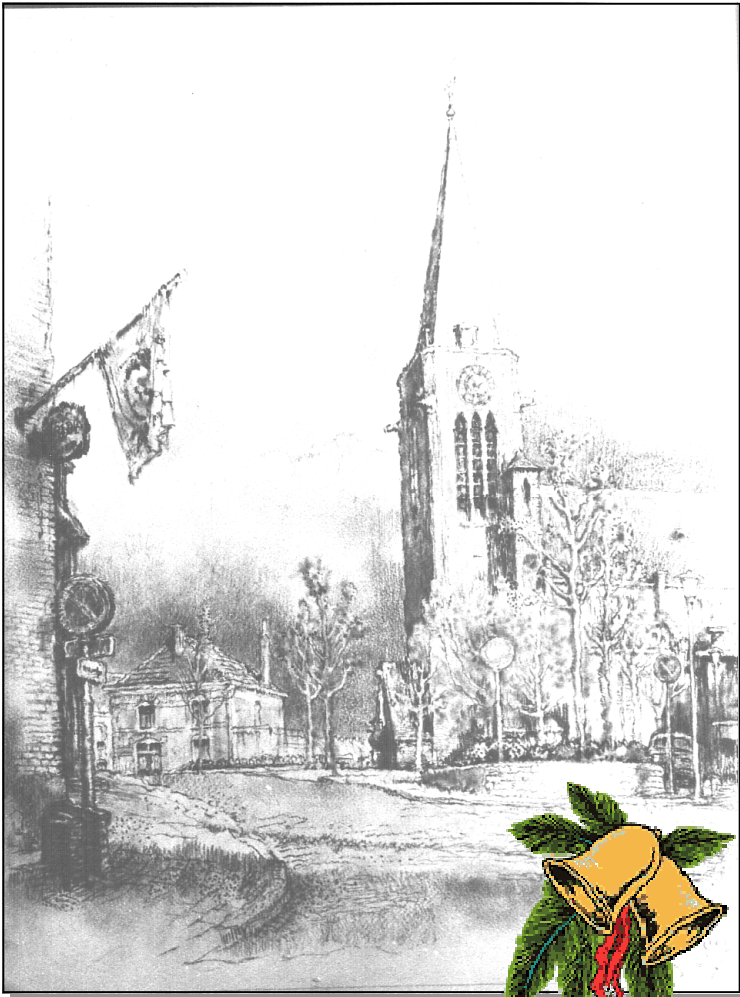
Ervan overtuigd dat Gerard met zijn verhalen ons bulletin helemaal zou kunnen vullen, maar omdat daarin ook andere zaken aan de orde moe-

ten komen, hebben wij onder dankzegging voor zijn gastvrijheid het zeer prettige ge-sprek beëindigd met het maken van een paar foto's.

Opgegraven waterput Lichtenberg in 2003.

Opgraving nadat er opeens ergens een gat in de bodem van de Lichtenberg was gevallen.

Het bestuur van
Old Sillevold
wenst u prettige
feestdagen

Activiteitenkalender

Old Sillevold:

Hierbij wordt u uitgenodigd voor de soosavond op **donderdag 10 januari 2008** in de bovenzaal van café 't Centrum te Silvolde; **Aanvang 20.00 uur.**

Deze avond vertelt de heer Theo Willemsen over zijn familie. Van dagloner tot landbouwer; in 200 jaar van Drempt via Didam naar den Heijrencamp te Voorbroek onder Silvolde.

'Toen je alles kon vragen hoefde je het eigenlijk niet zo nodig te weten; Nu je niets meer kunt vragen, wil je het wel graag weten?'

Het bestuur.

Noteer alvast in uw agenda;

11 februari:

Jaarvergadering met aansluitend een lezing door dhr. Frans Winkels over het Olde Sillevold.

11 maart:

Soosavond door mevr. A. Biemans over de heemtuin / anemonenkuil.

4 juni: Zomeractiviteit.

Heemkundige vereniging

Old Sillevold

Opgericht 18 februari 1997

Bestuurssamenstelling:

Voorzitter:

Eric Kunst, de Holtplaats 22,
7064 HZ Silvolde.
tel. 0315-32 70 63
Email:
eric.kunst@chello.nl

Secretaris:

André Tangelder
Prins Willem Alexanderstr. 5
7064 GH Silvolde
tel. 0315-32 75 90
Email:
info@oldsillevold.nl

Penningmeester:

Anja Arendsen
Ulftseweg 30
7064 BD Silvolde
tel. 0315-32 55 50
Email:
info@oldsillevold.nl

Bestuursleden:

Bernard Dorrestijn
Leo Helmink
Theo Koolenbrander
Annie Raben

Lidmaatschap:

Vanaf € 13,50 per jaar.

Bankrekening: 9798.45.432
C.V.B. bank Silvolde
Girorekening: 7623162
t.n.v. penningmeester
Old Sillevold

www.oldsillevold.nl

**Jaartsveld
Wegenbouw bv**

**Rabobank
Graafschap Zuid**

**Maurits Heebink
Tuinbeheer**

**Notariskantoor
Muijsers**

Paul Klomberg Assurantiën

Winkelhorst Ledermode

Rijnlandhaven Makelaardij

CVB Bank Silvolde

Autobedrijf Mazda te Kaat

Hecosys Computers

Bouwbedrijf Lankveld

De heemkundige vereniging dankt de op deze pagina genoemde bedrijven en organisaties voor hun financiële ondersteuning.

Bulletin heemkundige vereniging *Old Sillevold*

Losse nummers € 3,50 per stuk

www.oldsillevold.nl

Brandijzer
Heerlijkheid Wisch

